

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМІ ХХ СТОЛІТТЯ

Довбенко А.Д.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, м. Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 70-21-465)
e-mail: d_philosophy@nure.ua

The article discusses the basic characteristics of existentialism of the twentieth century. The key approaches to solving the problem of the specificity and essence of human life, as well as the challenges facing a person in modern society, are analyzed. The views of two famous existentialists – J.-P. Sartre and A. Camu.

Філософія екзистенціалізму – один з найбільш відомих філософських напрямків ХХ століття. Багато хто вважав цей напрямок філософії безперспективним, але незабаром він виріс у великий ідейний рух. Особливість екзистенціального підходу до людини полягає в тому, що вивчається не людина взагалі (людський рід), а конкретна одинична жива людина. Тобто фундаментальною рисою екзистенціалізму, яка визначає його вклад у розвиток філософії, є усвідомлення людини як унікальної, неповторної духовної істоти, яка може обирати власну долю. Основним проявом екзистенції є свобода, яка визначається як відповідальність за результат свого вибору. Трагічність існування людини в тому, що вона завжди чимось поглинута, якоюсь тотальністю – родом, державою, церквою; в ХХ столітті людина поглинута технічною цивілізацією, яка веде за собою знеособлювання зв'язків, глобалізацію світу та масштабні катастрофи. Звідси ідея скінченності, абсурдності людського буття, її розгубленість в цьому світі та песимістичне фарбування всієї екзистенціальної філософії.

Буття кожної людини, розглядається як абсолютне. Тому одна з основних ідей філософії екзистенціалізму – ідея тотожності сутності й існування, знаходження сутності лише через існування. У французькому варіанті екзистенціалізму (Сартр) вона (ідея) дуже категорична: існування людини передує її сутності і фактично замінює її. Вони зосередилися на проблемі духовної витримки людей, закинутих у ірраціональний потік подій, який вийшов з-під контролю. Кризовий період історії, тобто ХХ століття, екзистенціалісти розглядають як кризу гуманізму, розуму, як вираз «світової катастрофи». Але в цій плутанині пафос екзистенціалізму спрямований проти особистої капітуляції перед «глобальною кризою». Свідомість людини, що живе в ХХ столітті, відрізняється апокаліптичним страхом, відчуттям покинутості, самотності. Екзистенціалізм як прояв нонконформізму став своєрідною реакцією на духовну кризу, викликану війнами та стражданнями. У ситуації безнадії й душевної розгубленості

заклик екзистенціалістів до людського самобуття, до почуття людської гідності виявився джерелом мужності та моральної стійкості. Екзистенціалістськи налаштована особистість протиставляла власне рішення, вольовий акт вивертам «боягузливого розуму». Саме тому екзистенціалізм не можна назвати академічною доктриною. Його основна тема – людське існування, доля особистості в сучасному світі, віра і зневіра, втрата і набуття сенсу життя, близька кожному митцеві, письменнику, поету. Також екзистенціалізмом зроблена спроба виявити і сформулювати суб'єктивно-діяльну, внутрішньо індивідуальну сторону історичної творчості, дати аналіз внутрішньої, духовно-вольової організації дії його індивідуальних суб'єктів. Екзистенціальна теорія прагне стати «внутрішньою совістю» будь-якої соціальної чи індивідуальної дії, пояснивши усім і кожному логіку тої свідомості, з якою індивід взагалі щось робить в суспільстві або у своєму особистому житті.

На початку 40-х років ХХ століття екзистенціалізм ставив філософію на межу мистецтва, оскільки предметом філософствування робив індивідуальне і конкретне, особистість і її вибір. Французький «літературний екзистенціалізм» особливо підкреслював, що взагалі екзистенціалізм не стільки система понять, скільки вираз певного настрою, переживання буття в світі, де «усе дозволено», і вибір відповідної поведінки. Саме у цей період створюють свої найбільш значні твори Ж.-П. Сартр, А. Камю, Г. Марсель, Симона де Бовуар, А. Сент-Екзюпері.

Сартр вважав, що в людському бутті існування передує сутності і що на саму людину повністю покладається відповідальність за те, як вона сформулює свою сутність. Камю вважав, що буття людини від початку зазначено людською природою і містить в собі набір можливостей, що обмежують людську свободу. За Сартром: абсурд прихований у відносинах людини і світу, він в дуалізмі буття і свідомості. Буття має кінець, а свідомість жадає безсмертя. За Камю: абсурд є метафізичним станом людини в світі. Абсурд зачіпає основи людського існування. У Сартра завжди йде мова про неповторну індивідуальність, про людську одиничність. Поняття самозаперечення підводить до самої середини сартрівського екзистенціалізму – філософії свободи. А світогляд Камю – радикально-ірраціоналістичний. За його переконанням, увесь світ, усе суще не має сенсу, а сама дійсність нерозумна й алогічна. Він стверджує, що ми можемо відкинути усе на світі, окрім цього хаосу, тобто у світі панує лише випадковість. Абсурд – це ключ Камю до всієї філософської проблематики. Це – стрижень буття і мислення, єдине можливе керівництво до життєдіяльності.

Взагалі запропоновані екзистенціалізмом підходи до пошуку й формулювання людської сутності і сенсу людського життя зберігають свою актуальність і у наш час, викликають інтерес та стають помічниками для сучасної людини в ситуації складного життєвого вибору.